

Inge van Meelis

Taaltaken voor iedereen

Dilemma's van de taalcoach in het mbo

In het project **TAALONTWIKKELING IN HET MBO (ITTA / procesmanagement MBO 2010)** wordt door tientallen taalcoaches in tien ROC's hard gewerkt om het onderwijs Nederlands op een effectieve manier onder te brengen in de competentiegerichtte opleidingen. Inge van Meelis en Tiba Bolle wijdden op de Nt2-conferentie in Blankenberge een masterclass aan de taken en dilemma's van de taalcoach in het mbo. In deze masterclass kwam onder andere de verdeling van (taal)taken binnen een docententeam aan de orde, aan de hand van een bordspel.

Competentiegericht onderwijs

De meeste mbo-opleidingen zijn op dit moment druk bezig met de omslag naar competentiegericht leren. In competentiegericht leren staan de kerntaken van het beroep centraal.

DE KERNTAKEN VAN DE VERKOOP-

MEDEWERKER:

Kerntaak 1

Ontvangt en verwerkt goederen

Kerntaak 2

Verkoopt en verleent service

Kerntaak 3

Handelt verkooptransacties af

De leerlingen werken aan de vaardigheden, de kennis en de houding (samen de competenties) die ze bij het uitvoeren van de kerntaken moeten gebruiken. De examinering vindt plaats door deze vakgerichte kerntaken uit te voeren, meestal op de werkvloer. Door middel van deze 'proeve van bekwaamheid' en de bijbehorende reflectie toont de leerling aan dat hij of zij de vereiste competenties bezit.

Voor een docententeam betekent competentiegericht werken vaak anders werken: nieuwe opdrachten, een andere organisatie van het onderwijs, meer samenwerken. 'Losse' vakken

Bij LES 155

De afgelopen jaren waren lessen Nederlands in het mbo een schaars goed. In veel opleidingen was Nederlands opgegaan in andere vakken en in de loop der tijd verwaterd. Daar moet nu verandering in komen: na de ophef in de media over het taalniveau van leerlingen zijn voor de competentiegerichtte opleidingen in het mbo harde taaleisen geformuleerd. Een serieuze zaak: bij de examinering moeten de leerlingen aantonen over voldoende taalvaardigheid in het Nederlands te beschikken, anders kan er niet gediplomeerd worden.

Hoe aan die taaleisen te voldoen? En: wat is daarbij de rol van de taalcoach? Het zijn zeer actuele vragen waarvoor op de Nt2-conferentie in juni van de Beroepsvereniging van docenten Nt2 al de nodige aandacht was. In september was er bovendien de oprichtingsbijeenkomst van de Mbo-Taalcoach Academie.

In dit nummer wordt er in enkele artikelen gerapporteerd over de ontwikkelingen in het mbo.

Daarnaast in dit nummer onder meer ervaringen met en tips uit taal- en inburgeringsstages. En: vergeet u vooral niet de taalquiz op pagina 19 uit te voeren.

Redactie Les

moeten in verband worden gebracht met de praktijkopdrachten en stage-opdrachten die voorbereiden op het goed uitvoeren van de kerntaken. De leerling moet de (verplichte of zelfgekozen) lessen of workshops kunnen volgen die hij nodig heeft om de kerntaken goed te leren uitvoeren.

Taalonderwijs competentiegericht?

Bij het uitvoeren van de kerntaken van het beroep is in veel gevallen ook Nederlands nodig, uiteraard in ieder beroep op een andere manier. De taaldocent kan dus aansluiting zoeken bij de beschreven kerntaken om invulling te geven aan het taalonderwijs.

Het past bij competentiegericht op- leiden om in lessen of workshops Nederlands de benodigde kennis en vaardigheden te behandelen, terwijl de meeste oefening plaatsvindt door toepassing in praktijkopdrachten of stage-opdrachten. Het ligt dan ook voor de hand om het niveau Nederlands, net als de beroepsgerichte kennis en vaardigheden, zo veel mogelijk te toetsen tijdens de praktische uitvoering van de kerntaken.

Taal is teamwerk

Om voldoende kansen voor taalontwikkeling te creëren is teamwork onontbeerlijk. Er zijn nog steeds niet veel uren Nederlands beschikbaar, zeker niet in de BBL-opleidingen waarin leerlingen maar één dag naar school komen naast hun (leer)baan. Voor taalontwikkeling is veel gerichte oefening nodig. Dat praktijkoefening al- léen niet voldoende is, is in de jaren zonder lessen Nederlands duidelijk geworden. De aanwijzingen én de feedback van de taaldocent zijn nodig.

Taalontwikkeling bij alle leerlingen wordt bereikt door een aanpak op alle fronten. Dit noemen wij de DRIESLAG TAALONTWIKKELING.

1. Taal gebruiken in beroepsgerichte situaties.

Veel gericht lezen, luisteren, schrijven en spreken op school en op stage, met regelmatig feedback op mondeling en schriftelijk taalgebruik.

2. Taalles van een ervaren taaldocent.

Uitleg en oefening van regels en tekstconventies van het vakgericht Nederlands.

3. Taalondersteuning en oefening individueel.

Werken aan persoonlijke taalproblemen zoals uitspraak, spelling, woordkennis en grammatica.

Een team dat de taalontwikkeling in de opleiding serieus wil aanpakken staat dus voor een flinke klus. Het is belangrijk dat de teammanager zorgt voor faciliteiten (uren) en actief uitdraagt dat taalbeleid belangrijk is. De taalcoach speelt vaak de rol van 'aanjager'. Wat is er al, en wat moet er nog gebeuren? Waar moeten de prioriteiten liggen? En hoe verdelen we de taken in het team?

(Taal)taken verdelen - Doe het zelf!

Als taaldocent of taalcoach zou u het wel weten. Als u het voor het zeggen had waren alle collega's taalbewust aan het werk. Maar wie doet wat? Probeer deze taken maar eens te verdelen over de taaldocent, de vakdocent, de praktijkbegeleider (werk- vloer) en de studieloopbaanbegeleider. Het gaat om de volgende taken:

- U legt vakwoorden uit, u controleert regelmatig het begrip van (vak)woorden en herhaalt de woorden regelmatig.
- U geeft uitleg en voorbeelden van de correcte manier om de (interne) telefoon te beantwoorden in de instelling.
- U maakt een (taal)diagnose en ondersteuningsplan voor cursisten met een taalachterstand.
- U signaleert taalproblemen en geeft dit door aan de taalondersteuner.
- U houdt de voortgang van de leerlingen op het gebied van taalvaardigheid bij. U bepaalt regelmatig het niveau aan de hand van een

taalportfolio, toetsen of het bekijken van beroepsproducten.

- Tijdens de stage geeft u feedback op de manier waarop de leerling gesprekken voert met klanten en collega's. U let op (klant)vriendelijkheid, professionele houding en het juiste gebruik van vakbegrippen.
- U geeft de leerlingen advies over het opzetten van een woorden- schrift waarin zij belangrijke begrip- pen en onbekende woorden kun- nen opschrijven.
- U selecteert, eventueel in overleg, de woorden uit opleiding en beroep die extra aandacht nodig hebben.
- U geeft instructie en laat leerlingen oefenen met klantgesprekken.
- U adviseert de leerlingen over het verzamelen van taalbewijzen voor hun portfolio.
- Bij schrijfproducten die de leerlin- gen in het kader van opdrachten maken, geeft u regelmatig feedback op het taalgebruik. U gebruikt hier- bij een eenvoudig formulier met taaleisen.
- U geeft de leerlingen regelmatig een opdracht om iets over het vak te schrijven, bijvoorbeeld korte ver- slagen, reflecties, werkvolgordes of plannings.
- U bespreekt met de leerlingen (na) wat je op de werkvloer kunt zeggen in lastige situaties met klanten of zorgvragers.

De (taal)taken voor de taalcoach

Zoals gezegd is de taalcoach vaak de aanjager van het taalbeleid in een team. Hij of zij zorgt ervoor dat taal op de agenda blijft in het team. Daarnaast is de taalcoach degene die het taalbeleid concreet maakt door de stappen te benoemen die genomen kunnen worden. Vaak is de eerste stap: het team bewust maken van hoe taal en beroep verweven zijn en hoe iedereen kan bijdragen aan taalont- wikkeling.

Taalcoach Roelien de Jonge van de opleiding Verzorgende, ROC van Amsterdam, zegt hierover: 'Wij heb-

Vaak is de eerste stap: het team bewust maken van hoe taal en beroep verweven zijn

ben gewerkt aan een overzicht van taaltaken van het beroep, zoals het doen van een mondelinge overdracht, het lezen van een verpleegplan of het maken van een besluitenlijst van een overleg. Dit ging heel geanimeerd, er waren veel suggesties. Het werken hieraan heeft bij veel mensen het kwartje doen vallen: taal is onderdeel van het beroep.'

Het maken van zo'n overzicht van taaltaken in het beroep is niet alleen een eye-opener voor de docenten. Het is ook een uitstekend hulpmiddel bij het vormgeven van taalbeleid:

- De inventarisatie van taaltaken maakt het makkelijker samen prioriteiten te stellen. Welke taaltaken zijn moeilijk voor de leerlingen, wie besteedt er eigenlijk aandacht aan (instructie, oefening, feedback), wat is nog nodig?
- De inventarisatie van taaltaken kan gebruikt worden om de beroepsgerichte opdrachten aan te vullen met reële spreek- en schrijfpdrachten. Gecombineerd met een eenvoudige checklist voor het taalgebruik worden op deze manier veel, gerichte en effectieve (taal)oefensituaties gecreëerd.
- De inventarisatie van taaltaken en knelpunten geeft houvast bij het bepalen van de inhoud van de lessen of workshops Nederlands.

De (taal)taken voor de vakdocent en praktijkbegeleider

Vakdocenten en praktijkbegeleiders zijn de deskundigen op het gebied van vakspecifieke taalgebruikssituaties,

vakwoorden en op de werkvloer gehanteerde registers. Zonder deze informatie kunnen leerlingen én taaldocenten nog wel eens de plank misslaan.

De feedback van vakdocenten en praktijkbegeleiders, bij voorkeur gestuurd door een (taal)checklist bij de opdrachten, is van grote waarde voor de toekomstige beroepsuitoefenaar. Zij zijn ook de aangewezen personen om leerlingen op grond van hun (praktijk)prestaties door te verwijzen naar extra taalondersteuning.

De leerling moet vooral veel 'kilometers maken' in de taaltaken die nodig zijn voor het beroep

De ervaring van Ellie van Beers, taalcoach voor SPW4 op het Deltion College: 'In de teamvergaderingen hebben we aan de orde gesteld welke taal leerlingen moeten begrijpen en produceren en op welk niveau. Collega's zijn daar toch van geschrokken.(...)'. Alle docenten kunnen leerlingen ondersteunen op het gebied van taalgebruik. Denk aan het juiste register kiezen, objectief taalgebruik, goede zinsbouw. Zij stimuleren de leerlingen vooral om ook te lezen en te schrijven. Oefening baart kunst. Leerlingen hechten de meeste waarde aan de beroepsgerichte vakken. Wat daarin gezegd en geëist wordt, is voor hen toonaangevend.'

De (taal)taken voor de studieloopbaanbegeleider

Afhankelijk van de invulling van het competentiegericht onderwijs, is de studieloopbaanbegeleider of tutor degene die de voortgang van de leerling volgt en advies geeft over het vervolg van de opleiding. De voortgang van de taalontwikkeling is hier een onderdeel van. Het is belangrijk dat de studieloopbaanbegeleider een goed idee heeft van de gevraagde taalniveaus en de cursist kan adviseren over de mogelijkheden om - binnen en buiten de lessen Nederlands - te werken aan taalontwikkeling. De studieloopbaanbegeleider is ook de aangewezen persoon om de leerling zo nodig door te verwijzen naar individuele taalondersteuning, op grond van signalen van de leerling, stagebegeleider of docenten.

De (taal)taken voor de leerlingen

Natuurlijk is de leerling ook een actieve partij bij het behalen van het vereiste taalniveau.

De leerling moet vooral veel 'kilometers maken' in de taaltaken die nodig zijn voor het beroep. Dit kan in de beroepsopdrachten waar taaltaken in verwerkt zijn, op de stageplaats en in de lessen Nederlands. Soms moeten leerlingen (in overleg) kiezen welke workshops zij gaan volgen en aan welke opdrachten zij gaan werken.

Ze kunnen daarbij kiezen voor activiteiten die veel kansen bieden om hun taalvaardigheid te oefenen. Door leerlingen een logboek bij te laten houden tijdens de stage of BPV, krijgen zij en de docent inzicht in de situaties waarin taal op de werkvloer wordt gebruikt en hoe de leerlingen daarin functioneren. (Zie bijvoorbeeld www.firmataal.nl, verslag talenconferentie, taaltakendagboek.)

Leerlingen kunnen ook zelf om feedback vragen bij hun spreek- en schrijfproducten. Zij kunnen hiertoe worden aangezet door opdrachten in hun portfolio. Een voorbeeld hiervan is uitgewerkt voor de BBL-leerlingen Verpleegkunde van het ROC van Amsterdam (Zie www.mbo2010.nl onder praktijkvoorbeelden 07-08). Zij verzamelen per periode verplicht een aantal keer feedback (formulieren) van verschillende docenten of praktijkbegeleiders.

Tenslotte verzamelen de leerlingen bewijzen van hun taalniveau tijdens de opleiding en de stage of BPV. Hiermee vullen zij hun taal- of opleidingsportfolio om het vereiste taalniveau te kunnen aantonen.

De ervaringen uit de eerste ronde van het project TAALONTWIKKELING IN HET MBO zijn inmiddels gebundeld in het boekje TAAL IS CRUCIAAL. Sinds september kunnen taalcoaches uit het mbo hun deskundigheid vergroten en ervaringen uitwisselen op de bijeenkomsten van de Taalcoach Academie. (Zie www.itta.uva.nl.)

Inge van Meelis

De auteur is adviseur bij ITTA in Amsterdam